

B

Teatr
Dramatyczny

im. Aleksandra Węgierki
w Białymstoku

75 lat

75 lat Teatru Dramatycznego

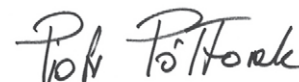
Szanowni Państwo!

W 2019 roku przypada 75. rocznica powstania Teatru Wojewódzkiego w Białymstoku. 22 września 1944 roku artyści pod kierunkiem Joanny Błońskiej zainaugurowali działalność sceny komedią „Uciekła mi przepióreczka” Stefana Żeromskiego. W spektaklu zagrali: J. Błońska, H. Czengery, H. Kossobudzka, M. Jabłokow, M. Kondrat, J. Kondracki, A. Krudowski, M. Meller, W. Różycki, J. Świdorski, W. Szumowicz, W. Szypulski, Cz. Wołęjko. Dyrektorem ówczesnej placówki był Marian Meller.

Na pamiątkę tego wydarzenia w tym roku obchodzimy jubileusz 75-lecia naszej instytucji. Historia jej powstania sięga jednak okresu przedwojennego. To wówczas pojawiły się konkretne plany dotyczące wybudowania w Białymstoku Domu Ludowego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. W niniejszym folderze chcielibyśmy przybliżyć Państwu szczególnie pierwszy okres funkcjonowania odbudowanego po wojnie teatru – lata 1944-1949. Opisanie tego historycznego okresu podjął się dr Marek Kietliński – Dyrektor Archiwum Państwowego w Białymstoku. Z artykułu „Początki białostockiego teatru” dowiedziecie się Państwo, jak wyglądały jego losy, począwszy od przygotowań do budowy, poprzez jego otwarcie pod szyldem Teatru Miejskiego w Białymstoku, okres II wojny światowej, symboliczny 1944 rok, aż do końca lat 40., kiedy Teatr został upaństwowiony i nadano mu nazwę Państwowego Teatru im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku.

Jubileusz 75-lecia jest okazją do ponownego przypomnienia bogatej tradycji białostockiego Teatru oraz zdigitalizowania kolejnej części zbiorów naszego archiwum artystycznego. Dzięki dotacji pozyskanej ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz wsparciu Marszałka Województwa Podlaskiego możemy realizować projekt „Archiwum Cyfrowe Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku – etap II”. Serdecznie zachęcam Państwa do zajrzenia na stronę archiwum cyfrowego: archiwum.dramatyczny.pl i do lektury niniejszego wydawnictwa, w którym oprócz rysu historycznego znajdziecie Państwo także wybrane zdigitalizowane materiały związane z historią naszej instytucji.

Życzę zarówno Państwu, jak i całemu Województwu Podlaskiemu kolejnych dziesięcioleci pełnych niezapomnianych wrażeń i artystycznych przeżyć związanych z naszym Teatrem!

Piotr Adam Półtorak
Dyrektor Teatru Dramatycznego
im. Aleksandra Węgierki
w Białymstoku

Początki białostockiego Teatru

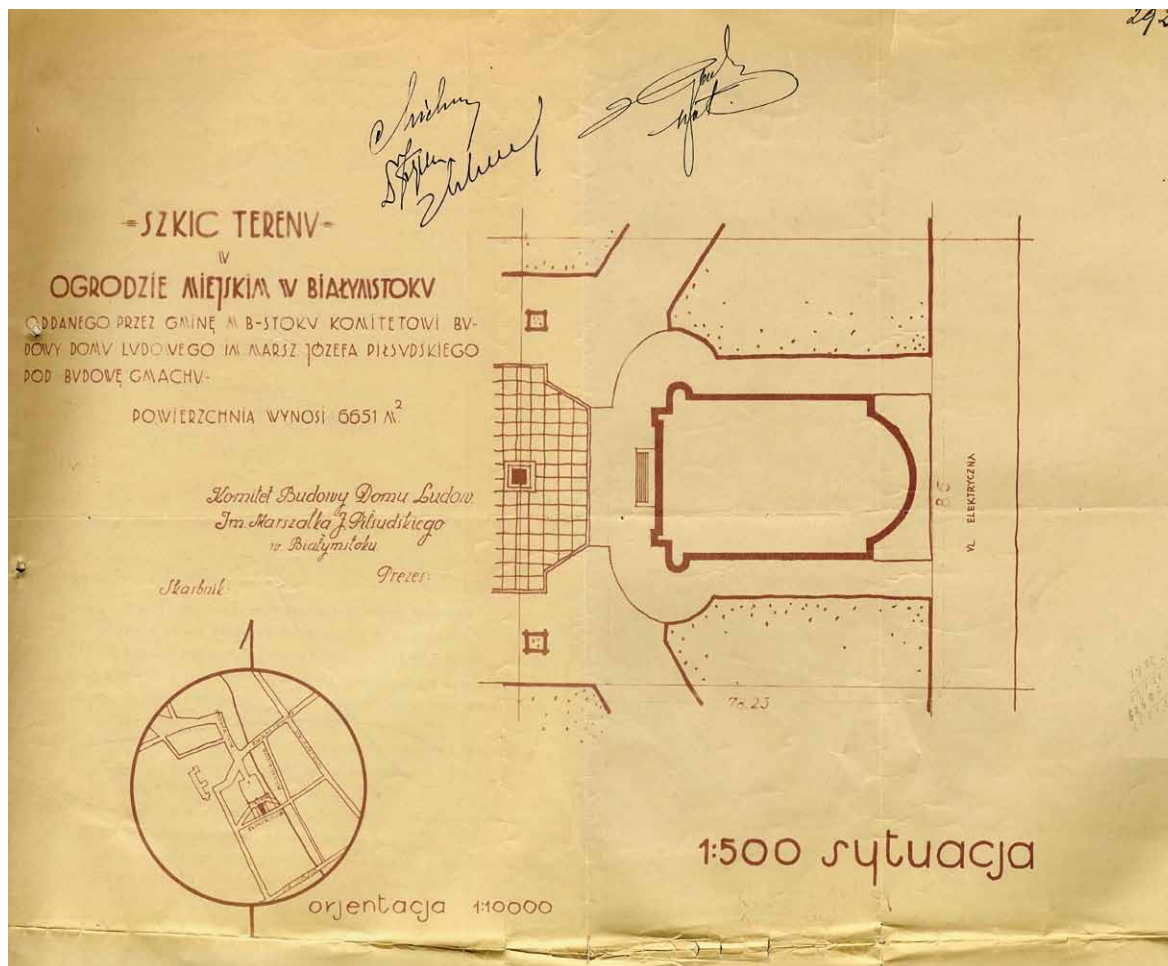
Marek Kietliński

W 1933 r. postanowiono wybudować w Białymstoku dzielnicę reprezentacyjną. Miała ona powstać na terenach państwowych przekazanych gminie Białystok, a położonych między ulicami: Mickiewicza, Wersalską (Akademicką) i Legionową. Władze miejskie wystąpiły do wojewody Mariana Zyndrama-Kościałkowskiego o przekazanie tych terenów, a on wyraził na to zgodę. Od strony ulicy Mickiewicza planowano wybudować Dom Ludowy im. Marszałka Piłsudskiego, w którym zaplanowano salę widowiskową, teatralną i odczytową. Z inicjatywy wojewody Mariana Zyndrama-Kościałkowskiego powstał Komitet Budowy Domu Ludowego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, który ukonstytuował się 31 sierpnia 1933 r. W jego skład wchodziło wielu znamienitych mieszkańców Białegostoku.

30 września tego samego roku Zygmunt Gąsiorowski, notariusz przy Wydziale Hipotecznym

Sądu Okręgowego w Białymstoku, w swojej kancelarii przy ulicy Mickiewicza pod numerem 5 przyjął Stanisława Michałowskiego – wicewojewodę białostockiego, prezesa Komitetu Budowy Domu Ludowego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Białymstoku i doktora Jana Szymańskiego, naczelnego lekarza Kasy Chorych w Białymstoku, skarbnika wspomnianego Komitetu. Z drugiej strony w kancelarii stał się Seweryn Nowakowski, komisarz rządowy Zarządu Miasta Białegostoku, działający w imieniu Białegostoku. Obecni zawarli umowę, zgodnie z którą gmina miasta Białystok oddała bezpłatnie Komitetowi Budowy Domu im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Białymstoku w użytkowanie plac na lat sześć, tj. do 31 sierpnia 1939 r. w celu wybudowania na tym placu Domu Ludowego według projektu inż. Jarosława Giryna.

Komitet zobowiązał się do wybudowania tam Domu Ludowego, który miał być oddany bezpłatnie na własność gminy miasta Białegostoku jako obiekt użyteczności publicznej. W gmachu miały odbywać się widowiska, koncerty, odczyty, zabawy itp., przy czym lokale przeznaczone na siedziby stowarzyszeń należało oddać organizacjom, które Komitet miał wskazać przy przekazywaniu gmachu gminie. Ta z kolei zobowiązała się utrzymywać zarząd nad gmachem Domu Ludowego oraz prowadzić oddzielną rachunkowość dotyczącą otrzymanych obiektów z eksploatacji gmachu Domu Ludowego i ponoszonych w związku z jego utrzymaniem, a także eksploatacji jego wydatków, przy czym po skończeniu roku rachunkowego osiągnięte zyski mogły być użyte tylko na inwestycje wewnętrzne i rozbudowę gmachu lub na cele kulturalno-oświatowe

Archiwum Państwowe w Białymstoku, dalej: APB, Akta notariusza
Wacława Gąsiorowskiego 1933 nr 1038-2163, k. 291-294.

związane z przeznaczeniem gmachu. Nie mogły natomiast być użyte na inne cele.

Komitet zobowiązał się także, że jeżeli w terminie sześciu lat gmach Domu Ludowego nie

zostanie ukończony, to w tym stanie, w jakim będzie 31 sierpnia 1939 r., przekazany zostanie bezpłatnie gminie Białystok, która zobowiązała się dokończyć jego budowę i podjąć się dalszej eksploatacji. Budynek miał stanąć w końcu

ogrodu miejskiego, na osi ulicy Kilińskiego, obok Pałacu Branickich i hotelu Ritz.

Budowa gmachu rozpoczęła się jesienią 1933 r. Prace przebiegały dość wolno, gdyż teren był trudny. Bliskość rzeki Białej oraz jej wysoki stan wymuszały budowę żelbetowych fundamentów. Po roku prac gotowy był szkielec budynku. Ściany wewnętrzne miały powstać w następnym roku, jednak prace się przeciągały. W 1936 r. Komitet stwierdził, iż brakuje środków na dalsze finansowanie inwestycji. Zaciągnięte zostały kredyty, budowa jednak trwała dalej, a w międzyczasie, bo w roku 1937, rozwiązał się Komitet Budowy, zaś inwestycję przejęły władze miasta. W 1938 r. budynek powstał i zajęto się jego wyposażeniem oraz wystrojem wewnątrz. Znany rzeźbiarz Henryk Kuna wykonał popiersie Józefa Piłsudskiego.

Planowano, że otwarcie Teatru odbędzie się 27 grudnia 1938 r. z udziałem marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza. Jednak odwołał on swój przyjazd, zapowiadając, iż przybędzie do Białegostoku w maju 1939 r. Władze miejskie postanowiły, że grudniowe otwarcie będzie nieoficjalne, a gmach Teatru zostanie poświęcony w maju 1939 r. Marszałek Edward Śmigły-Rydz do Białegostoku nie dotarł i gmach nie został oficjalnie otwarty.

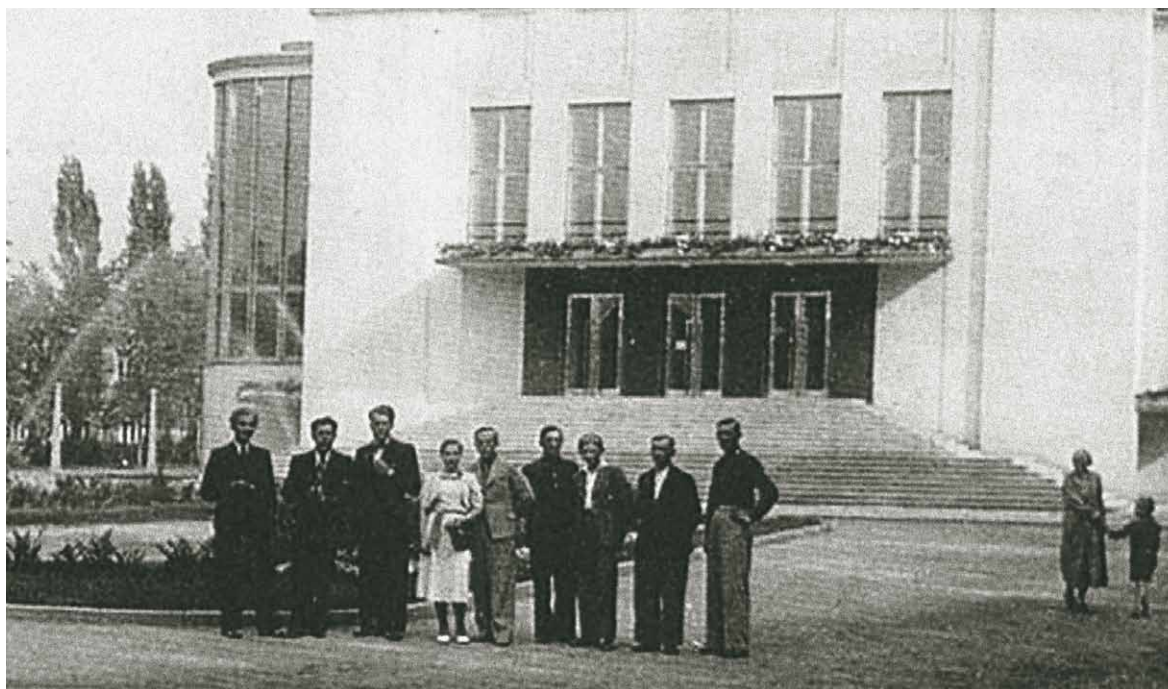
W Teatrze Miejskim im. Marszałka Józefa Piłsudskiego najczęściej występował Wojewódzki Teatr Objazdowy. W styczniu 1939 r. dał pięć przedstawień. W gmachu występowali też m.in. Eugeniusz Bodo, Mira Zimińska, Chór Dana, Hanka Ordówna, Chór Juranda. W sierpniu zaś przyjechał do Białegostoku wileński Teatr na Pohulance.

1 września 1939 r. Niemcy zbrojnie przekroczyli granice II Rzeczypospolitej. 15 września, po kilkugodzinnych walkach w rejonie Wysokiego Stoczku i Marczuka, żołnierze polscy, uznając przewagę wroga, wycofali się na wschód i opuścili miasto, a Niemcy weszli do Białegostoku. Znając jednak tajne ustalenia paktu Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939 r., nie podejmowali żadnych istotnych kroków administracyjnych. Oczekiwano na kolejne rozkazy i decyzję o tym, w której strefie okupacyjnej – niemieckiej czy sowieckiej – ostatecznie pozostanie Białystok.

Wojska sowieckie wkroczyły do Białegostoku 22 września 1939 r., a pod koniec października w sali Teatru Miejskiego odbył się Zjazd Delegatów Ludowych Zachodniej Białorusi, którzy na rozkaz Józefa Stalina włączyli Białostoczczyznę w skład Związku Sowieckiego.

W 1940 r., wraz częścią zespołu z Grodna, do Białegostoku przybył Aleksander Węgierko. Władze sowieckie zatrudniły go w Teatrze Miejskim. Węgierko był znaną postacią w okresie II Rzeczypospolitej. W październiku 1939 r. przedostał się z Warszawy do Lwowa, a stamtąd do Grodna. Sowietci upaństwowili grodzieński teatr. Węgierko kierował Państwowym Teatrem Polskim w Grodnie. W styczniu 1940 r. wystawił tam „Moralność pani Dulskiej” Gabrieli Zapolskiej.

Po objęciu funkcji dyrektora w Teatrze w Białymstoku Aleksander Węgierko przygotował wraz z zespołem kilka ciekawych przedstawień: „Intrygę i miłość” Fryderyka Schillera, „Dożywocie” Aleksandra Fredry, „Pigmaliona”

Zbiory Archiwum
Państwowego w Białymstoku.

George'a Bernarda Shawa, „Pannę Maliczewską” Gabrieli Zapolskiej, „Zemstę” Aleksandra Fredry. 23 listopada 1940 r. wyreżyserował wieczór mickiewiczowski, na którym recytowano fragmenty „Pana Tadeusza”, „Konrada Wallenroda” i „Dziadów”. Władze sowieckie narzuciły Węgierce sztukę „Tragedia optymistyczna”, która była tubą propagandową ówczesnej władzy.

Aleksander Węgierko stworzył liczny, liczący około 140 osób, zespół teatralny. Wraz z jego członkami jeździł do Pińska, Brześcia i innych miast.

22 czerwca 1941 r. wybuch wojny niemiecko-sowieckiej zastał teatr z Białegostoku w Mińsku. W czasie bombardowania miasta spłonęły wszystkie dekoracje i kostiumy. W trakcie chaosu, jaki szybko powstał, zespół dojechał do Brześcia. Tu ostatecznie się rozwiązał. Aleksander Węgierko do Białegostoku już nie powrócił. Po wkroczeniu Niemców rozproszył się także zespół, a Aleksander Węgierko zginął w niewyjaśnionych okolicznościach.

Okupacyjne władze sowieckie po zajęciu Białegostoku nie pozwoliły na zorganizowanie

Zdjęcie archiwalne ze zbiorów
Muzeum Podlaskiego w Białymstoku.

Zdjęcie archiwalne ze zbiorów
Muzeum Podlaskiego w Białymstoku.

Zdjęcie archiwalne ze zbiorów
Muzeum Podlaskiego w Białymstoku.

i prowadzenie jakichkolwiek form działalności kulturalnej. Teatr zniknął z przestrzeni miejskiej.

Pod koniec czerwca 1944 r. na północnym odcinku frontu wschodniego zaczęła się ofensywa wojsk sowieckich pod kryptonimem „Bagration”. W jej wyniku Armia Czerwona rozbiła wojska niemieckiej Armii Środek, zmuszając ją do odwrotu. W połowie lipca 1944 r. Rosjanie dotarli do wschodnich granic przedwojennego województwa białostockiego. Już 19 lipca przystąpili oni do kolejnego natarcia celem zajęcia Białostoczczyzny. Dowództwo niemieckie nie zamierzało bronić Białegostoku. Po tygodniu żołnierze Armii Czerwonej bez większych problemów (doszło do kilku potyczek) wkroczyli do Białegostoku.

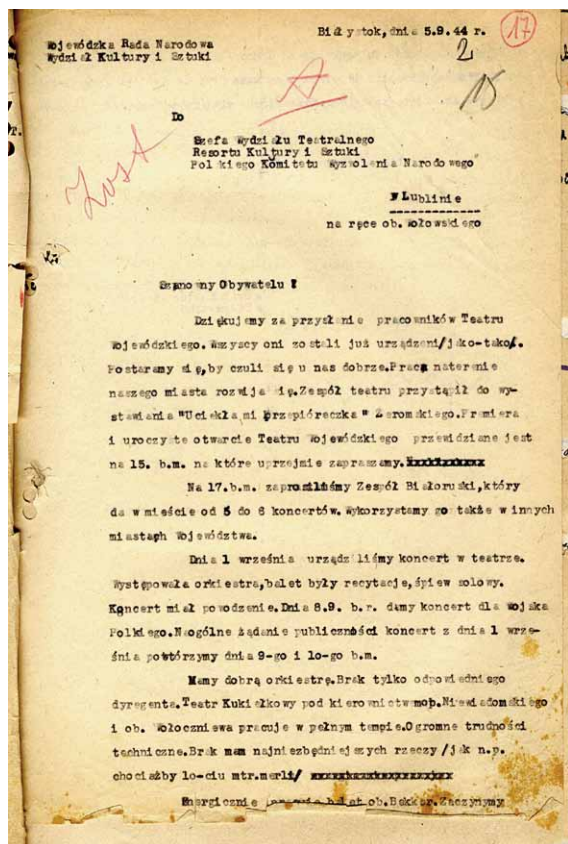
Białystok był kompletnie zrujnowany. Wycofujące się oddziały wojsk niemieckich od 23 lipca 1944 r. przeprowadzały systematyczne podpalanie i wysadzanie budynków mieszkalnych, fabryk, budynków samorządowych, magazynów. Także lotnictwo sowieckie dokonywało regularnych i ciężkich nalotów bombowych na miasto. W wyniku tych działań zostały zniszczone: Dworzec Główny, Pałac Branickich, Seminarium Nauczycielskie, koszarzy 42. Pułku Piechoty, ulice Piłsudskiego, Sienkiewicza, Kilińskiego, Warszawska, Kupiecka, Zamenhofska, Równoległa, a także Rynek Kościuszki, fabryka tytoniu, fabryka Beckera, fabryka wyrobów drzewnych, fabryki włókiennicze przy ul. Sosnowej i Mickiewicza.

Niemcy zdemontowali i wywieźli niemal wszystkie zakłady przemysłowe. Zniszczeniu w mniejszym lub większym stopniu uległo

około 7 tysięcy budynków. Centrum miasta było zburzone w około 80% i praktycznie przestało istnieć. W kościele Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (fara) i w starym kościele wypadły tylko szyby z okien. Także kościół św. Rocha i cerkiew św. Mikołaja szczęśliwie przetrwały apokalipsę i górowały ponad centrum Białegostoku. Przy Rynku Kościuszki nie było też ratusza, który władze sowieckie zburzyły w 1940 r. Uwagę zwracała leżąca na ziemi pogięta kopuła wielkiej synagogi. Zniknęła dzielnica żydowska Chanajki oraz Schulhof (położona pomiędzy ulicami Legionową i Suraską). Zabudowania getta zostały spalone w czasie jego likwidacji w 1943 r. Dom Ludowy im. Marszałka Józefa Piłsudskiego został uszkodzony podczas pożaru, nie nadawał się do użytku i czekał na odbudowę.

W tej sytuacji w budynku mieszczącym się przy Rynku Kościuszki 3 (obecnie kino „Ton”, przed II wojną światową kino „Świat”) rozpoczął działalność Teatr Spółdzielczy. Sala widowiskowa służyć miała również występom teatru kukielkowego, chóru, dwóch zespołów baletowych, a także jako kino, miejsce odbywania się wieców i sala sądowa. Budynek przetrwał wojnę, ale był w dość słabym stanie technicznym. Kolejne kontrole straży pożarnej stwierdzały wiele nieprawidłowości i groziły zamknięciem budynku w przypadku braku usunięcia wskazanych usterek. Administrator obiektu usuwał w miarę możliwości mankamenty i czekał na gruntowny remont budynku.

Zespół aktorski Teatru tworzyli Witold i Elwira Różyccy, osoby znane i cenione w Białymstoku,

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950.
Teatr Miejski. Sprawy administracyjne Teatru,
remontowe i budżetu 1944-1948, sygn. 2381, k. 2.

oraz Rena Ruszczyk-Szumowicz i Władysław Ruszczyk, którzy związani byli z Białymstokiem. Współpracował z nimi pochodzący stąd aktor z zespołu Aleksandra Węgielki, Mikołaj Aleksandrowicz. Do Białegostoku przyjechał także Władysław Szypulski, który w sierpniu 1944 r. wyreżyserował pierwszy w Białymstoku powojenny spektakl „Ludzie na krze”. Była to czeska

komedia napisana przez Vilema Wernera i czasami grywana w przedwojennej Polsce.

Władze Białegostoku miały ambicje utworzenia wojewódzkiego teatru dramatycznego. W tym celu wnioskowały do Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego w Lublinie o wydelegowanie do Białegostoku aktorów i pracowników teatru. Prośba spotkała się z przychylnością władz lubelskich i do Białegostoku przybyli w końcu czerwca 1944 r.: Gustawa Błońska, Lidia Zamkow, Halina Kosobudzka, Halina Czengery, Józef Kondrat, Jan Świdorski, Czesław Wołłejko i Marian Meller, przed wojną związany z „Redutą” Juliusza Osterwy, który objął kierownictwo nowo powstałego Teatru Wojewódzkiego.

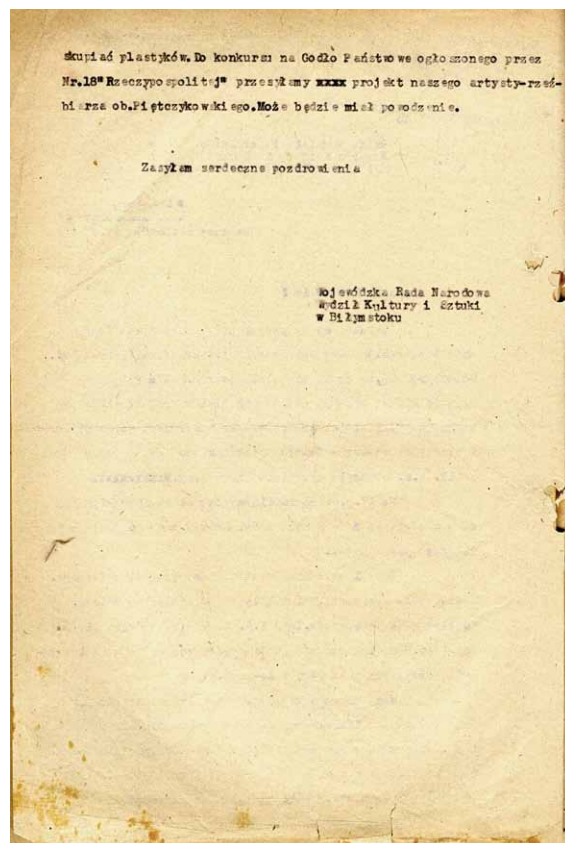
5 września 1944 r. pracownik Wojewódzkiej Rady w Białymstoku podziękował naczelnikowi Wydziału Teatralnego Resortu Kultury i Sztuki PKWN za przydział pracowników do Teatru Wojewódzkiego w Białymstoku i informował, że zostali oni urzędownie „jako tako”, a władze wojewódzkie uczynią wszystko, by przybyli aktorzy czuli się w Białymstoku jak najlepiej.

W listopadzie 1944 r. część zespołu teatralnego w Marianem Mellerem na czele wyjechała do Lublina, gdzie planowano zorganizować Teatr Wojska Polskiego. Zaszła więc pilna konieczność powołania nowego kierownictwa Teatru. 18 grudnia 1944 r. Wojewódzki Wydział Kultury i Sztuki przekazał informację do Zarządu Teatru Wojewódzkiego w Białymstoku, iż Marian Meller przestał pełnić funkcję dyrektora Teatru. Władze zaproponowały, aby

stanowisko dyrektora powierzyć pracownikowi Teatru. Po tej informacji Zarząd wysunął na stanowisko dyrektora kandydaturę Władysława Szypulskiego, a władze wybór ten zaaprobały. Było to dobre rozwiązanie, gdyż Władysław Szypulski w sierpniu 1945 r. stanął przed komisją konkursową powołaną przez wojewodę Stefana Dybowskiego i konkurs ten wygrał. 15 grudnia 1945 r. objął stanowisko dyrektora Teatru i z powodzeniem pełnił tę funkcję przez kilka kolejnych lat, bo do 1954 r., kiedy to wyjechał z Białegostoku. Jedynie w Białymstoku udało mu się tak długo kierować teatrem.

Jesienią 1944 r. władze miejskie postanowiły odbudować zniszczony gmach przedwojennego Domu Ludowego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego przy ulicy Elektrycznej. W pierwszej kolejności planowano odremontować widownię, gdzie można było wystawiać przedstawienia, jak również urządzać odczyty i inne imprezy propagandowe. W następnym etapie miała zostać dobudowana scena. Ta ambitna inwestycja wymagała jednak znacznych nakładów finansowych. W zrujnowanym wojną Białymstoku i z uwagi na trwające działania wojenne na znacznym obszarze Polski trudno było uzyskać środki publiczne na ten cel. Władze miejskie zaapelowały do mieszkańców o wsparcie finansowe na odbudowę teatru. Białostoczanie odpowiedzieli pozytywnie i pieniądze zaczęły spływać do Kasy Urzędu Miejskiego. Czasami środki były zbyt małe i zdarzały się przerwy w realizacji inwestycji.

Konferencja teherańska (28 listopada–1 grudnia 1943 r. w Teheranie) ustaliła nową granicę

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950. Teatr Miejski. Sprawy administracyjne Teatru, remontowe i budżetu 1944-1948, sygn. 2381, k. 2v.

wschodnią Polski i Związku Sowieckiego na tak zwanej linii Curzona. 27 lipca 1944 r. w imieniu PKWN Edward Osóbka-Morawski podpisał w Moskwie „Porozumienie między PKWN a rządem ZSRR o polsko-radzieckiej granicy”, ustalając ją wzdłuż tzw. linii Curzona, zrzekając się tym samym terytorium wschodnich województw II Rzeczypospolitej. Nowe granice

TEATR WOJEWODZKI
W BIAŁYMSTOKU
Nr. 33/44

Do
Wojewódzkiego Wydziału Kultury i Sztuki
w Białymstoku

1945 3

18.XI.44. za pośrednictwem w Wojewódzkim Wydziale Kultury i Sztuki ob. Krawczyk
podał do wiadomości Zarządowi Teatru Wojewódzkiego, że ob. Mariusz Meller nie
jest już Dyrektorem Teatru Wojewódzkiego w Białymstoku. Poinformowaniu
ob. Krawczyk zaaprobował wybór dyrektora Teatru Wojewódzkiego zśród dotychczasowych
aktorów Teatru. Zarząd Teatru wybrał na stanowisko dyrektora,
reżysjera-aktora Teatru Wojewódzkiego, Władysława Szypulskiego z prośbą
o zatwierdzenie przez Wydział Kultury i Sztuki na powyższe stanowisko
z listem dierżawnym Zarząd Teatru przekazuje kierownictwo Teatru
Wojewódzkiego ob. Szypulskiemu Władysławowi.

L. zar. Teatr. *[Signature]*
Władysław Szypulski

Białystok 19.XI.44.
Sygn. Nr 595/44
dn. 19/XI 1944

[Red stamp: BIAŁYMSTOK]

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950. Teatr Miejski.
Sprawy administracyjne Teatru, remontowe i budżetu 1944-1948, sygn. 2381, k. 3.

państwowe narzucone Polsce przez Związek
Sowiecki sprawiły, iż zerwały się więzi łączące
Białystok z Wilnem i Grodnem. Za granicą
znalazł się ważny dla Białegostoku ośrodek
akademicki w Wilnie. Podzielona została
archidiecezja wileńska. Białystok po II wojnie
światowej stał się faktyczną stolicą dla tej
części archidiecezji wileńskiej, która pozostała
w granicach Polski. W Białymstoku zamieszkał

arcybiskup Romuald Jałbrzykowski. Po naradzie
z profesorami uniwersytetu arcybiskup podjął
decyzję o przeniesieniu seminarium do Białe-
gostoku. Pierwsi klerycy przyjechali do miasta
w marcu 1945 r. Księża profesorowie dotarli
pod koniec kwietnia 1945 r. wraz z transportem
ewakuowanych z Wilna profesorów Uniwersyte-
tu Stefana Batorego. Transport ten stał kilka dni
w Białymstoku i przedstawiciele Uniwersytetu

czynili starania, aby pozostać w Białymstoku. Władze wojewódzkie tłumaczyły, iż nie mogą przyjąć profesorów z Wilna, gdyż Białystok jest mocno zniszczony i nie posiadają odpowiednich lokali mieszkalnych. Wydaje się jednak, iż powody były inne, a zaważyła tutaj bliskość granicy ze Związkiem Sowieckim i pozostanie Wilna w jego granicach. Nie bez znaczenia były kontakty Wilna z Białymstokiem w okresie międzywojennym. Zapewne decyzje o tym, aby silny ośrodek akademicki nie powstał w Białymstoku zapadły w Moskwie. Transport odjechał do Torunia i tam pracownicy naukowcy dali początek Uniwersytetowi Mikołaja Kopernika.

Opisana powyżej sytuacja polityczna sprawiła, że również aktorzy wileńskich teatrów postanowili ewakuować się do Polski. Niektórzy z nich pozostali w Białymstoku. Byli wśród nich: Hanka Bielicka, Mieczysław Dowmunt, Jerzy Duszyński, Zygmunt Kęstowicz, Józef Mayen, Michał Melina i Mieczysław Wojnicki. Miejska Rada Narodowa dołączyła przybyłych aktorów do zespołu Teatru Wojewódzkiego i zmieniła jego nazwę na Teatr Miejski.

22 września 1944 r. odbyła się inauguracja pierwszego sezonu. Gustawa Błońska wraz z zespołem aktorskim przygotowała interpretację dramatu Stefana Żeromskiego „Uciekła mi przepióreczka”, którą obejrzały ponad 3 tysiące osób.

Ze sprawozdania, które znajduje się w zasobie Archiwum Państwowego w Białymstoku, możemy wyczytać, że w okresie od 1 września 1944 r.

do 31 marca 1945 r. w Teatrze Miejskim odbyło się 56 przedstawień, 50 koncertów i 50 rewii. Były zagrane m.in. następujące sztuki:

1. „Uciekła mi przepióreczka” – 6 przedstawień,
2. „Lekkomyślna siostra” – 7 przedstawień,
3. „Szczęście od jutra” – 7 przedstawień,
4. „Próba miłości” – 8 przedstawień,
5. „Matura” – 12 przedstawień.

Wedle statystyk prowadzonych przez pracowników Teatru, przedstawienia obejrzało około 57 tysięcy osób.

W następnym sezonie zrealizowano siedem premier. Sześć z nich stanowiły popularne przedwojenne komedie. Jedyną sztuką dramatyczną było przedstawienie „Burmistrz Stylmondu” Maurice’a Maeterlincka, który opowiadał o okrucieństwach dokonywanych przez Niemców w Belgii w okresie I wojny światowej. Następną była pokazana na premierze 8 sierpnia 1945 r. sztuka „Wojna z żonami” Labiche’a. Przedstawienie nie trafiło w gusta ówczesnej władzy. Małgorzata Kobus, dziennikarka „Jedności Narodowej”, stwierdziła na jej łamach, iż sztuka nie spełniła oczekiwań mas pracujących Białegostoku.

6 czerwca 1945 r. Departament Teatru Ministerstwa Kultury i Sztuki zatwierdził kandydaturę Józefa Mayena Szadziejwicza na stanowisko kierownika artystycznego Teatru Miejskiego w Białymstoku. Po nim kierownikiem artystycznym został Mieczysław Dowmunt. Z funkcji zrezygnował po kilku miesiącach. 28 grudnia 1945 r., zgodnie z uchwałą Komisji Teatralnej

TEATR MIEJSKI
W BIAŁYMSTOKU
N. 16/Rech.

Białystok, dn. 24. 10. 1945

Do

Wojewiaty Kultury i Sztuki 5
Urząd Wojewódzkiego w/m

Na piśmie z dnia 23. 1. 46 zawiadaniem, że od czasu istnienia teatru t. j. od 1. 12. 1944, do dnia 31. 10. 1945 roku ruch w teatrze był następujący:

- i) Składe przedstawień: 1) sztuk 56, 2) koncertów 50, 3) baletów 11, 4) rewij 10, - razem 133 przedstawień.
- ii) Składe przedstawień były:
1) <u>Wszystko mi przepióreczka</u> 6 razy	
2) <u>Sobkomyślna siódma</u> 7 "	
3) <u>Sceptyk od jutra</u> 18 "	
4) <u>Baba miłosci</u> 8 "	
5) <u>Młocyna</u> 12 "	
6) <u>Froci szabiejow</u> 2 "	
7) <u>Ćmiak Białagina</u> 3 "	
razem	56
- iii) Składe osób, które w okresie sprawozdawczym odwiedziły teatr, wynosi 57. 374.

Dyrektor Supruniewicz

Bachalter

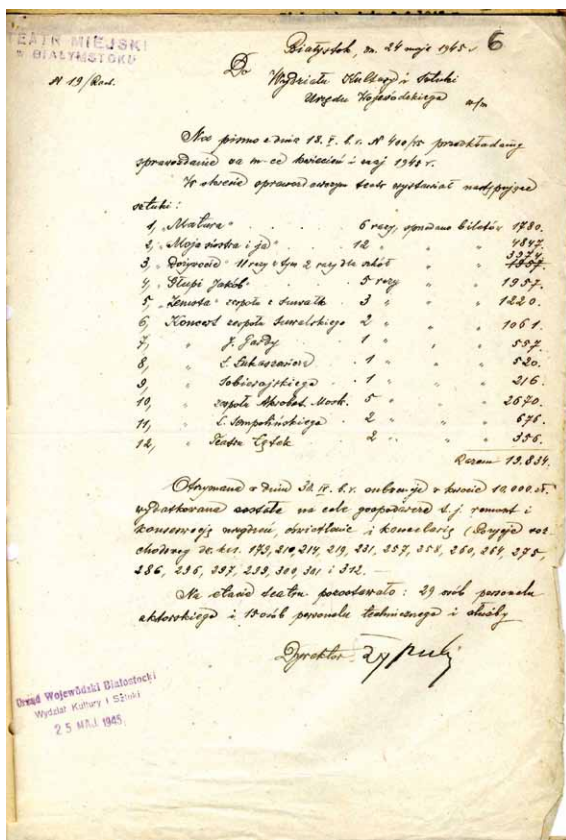
APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950.
Teatr Miejski. Sprawy administracyjne Teatru,
remontowe i budżetu 1944-1948, sygn. 2381, k. 5.

i życzeniem Rady Teatralnej Zespołu, funkcję tę z dniem 1 stycznia 1946 r. objęła Maria Szczęsna – artystka zespołu Teatru.

Latem 1945 r. artyści, którzy przybyli z Wilna, zaczęli opuszczać Białystok. Igor Śmiałowski wyjechał do Krakowa na zaproszenie Andrzeja Pronaszki i Janusza Warneckiego. Witold

Dowgird po kilkumiesięcznym pobycie w Białymstoku założył teatr w Ełku. Późniejsze problemy finansowe sprawiły, iż udał się do Gdyni, a następnie zamieszkał w Bydgoszczy.

Aktorzy przybywali do Białegostoku na jeden, dwa lub trzy sezony, by następnie wyjeżdżać do innych polskich miast. Jednym z tych, którzy

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950.
Teatr Miejski. Sprawy administracyjne Teatru,
remontowe i budżetu 1944-1948, sygn. 2381, k. 6.

pozostali, był Mieczysław Dowmunt, znany białostoczanom z ról komediowych. Nie mieszkał w Białymstoku zbyt długo, gdyż zmarł 1 maja 1949 r. Teatr zaś trwał.

Coraz większą rolę odgrywali zapraszani do współpracy reżyserzy i scenografowie, m.in. Karol Bobrowski, Otto i Erwin Axerowie,

Dobiesław Damięcki, Lidia Wysocka, Natalia Szydłowska, Janusz Warnecki, Feliks Chmurkowski czy Jan Rybkowski.

W Białymstoku panowały dość trudne warunki lokalowe. Dyrektorowi przydzielono mieszkanie służbowe przy ulicy Elektrycznej 2. Składało się ono z dwóch pokoi, łazienki i kuchni, ale wymagało remontu. Jedno mieszkanie służbowe dla aktorów zlokalizowane było przy ulicy Kraszewskiego 6 i składało się z dwóch pokoi i kuchni. Drugie liczyło trzy pokoje i kuchnię. Oba mieszkania wymagały kapitalnego remontu.

Jedną z ciekawszych sztuk wystawioną w tym okresie był „Uczeń diabła” Shawa w reżyserii Dobiesława Damięckiego. W spektaklu po raz pierwszy wystąpiła Irena Górka, która w późniejszym czasie była dyrektorem teatru w Białymstoku.

W 1946 r. zespół Teatru pracował w następującym składzie:

Władysław Szypulski – dyrektor i aktor,
Jerzy Śliwiński – reżyser i aktor, Mieczysław Dowmunt – kierownik artystyczny i aktor,
Włodzimierz Wasilewicz – dekorator, Maria Szczęsna – aktorka, Leokadia Pilawska – aktorka, Elżbieta Skalska – aktorka, Maria Rimińska – aktorka, Aleksander Glechowski – aktor,
Zygmunt Kęstowicz – aktor, Wacław Rybczyński – aktor, Klemens Roman – aktor, Władysław Szumowicz – aktor, Maria Dowmunt – aktorka,
Helena Bortnowska – aktorka, Eugenia Śliwińska – aktorka, Edward Laskowski – perukarz, Mikołaj

Aleksandrowicz – aktor, Irena Szumowicz – aktorka, Teresa Ciemnołowska – aktorka, Witold Różycki – aktor, Janina Imienińska – aktorka, Janina Kęstowicz – aktorka, Mieczysław Piotrowski – aktor, Władysław Janiszewski – aktor, Jerzy Rawicz – aktor, Bronisław Stankiewicz – aktor, Irena Szumowicz – aktorka, Władysław Janiszewski – aktor.

Latem 1946 r. Teatr Miejski prowadził intensywną akcję objazdową po województwie białostockim. Swoich 46 przedstawień zaprezentował w: Bielsku Podlaskim, Hajnówce, Białowieży, Ełku, Olecku, Grajewie, Łomży, Łapach, Zambrowie, Siemiatyczach, Ciechanowcu, Kolnie, Ostrowi Mazowieckiej i Ostrołęce. Cena biletów wahała się od 30 do 250 złotych. Bezpлатne przedstawienie wystawił Teatr w Ełku w dniu 22 lipca (ówczesne święto narodowe). Władze przeliczyły, iż frekwencja była spora. Pokazy obejrzało ponad 11 tysięcy widzów.

Czasami zdarzały się sytuacje nietypowe. W czerwcu 1946 r. Teatr przyjechał do Grajewa ze sztuką „Grube ryby”. Okazało się, iż starosta grajewski postanowił, iż przedstawienie odbędzie się w sali parafialnej bez ławek. Nie było też kurtyny i światła. Po przygotowaniu pomieszczenia przez aktorów i zapłacie księdzu za jej użytkowanie rozpoczęto sztukę. Została ona jednak przerwana przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, którzy stwierdzili, iż starosta wcześniej nie uzgodnił z Urzędem tego występu. Jak szacował dyrektor, Teatr poniósł znaczne straty finansowe. Nie miało to jednak większego znaczenia, gdyż komendant UBP w Grajewie stwierdził, iż to przedstawienie stwarzało

potencjalne niebezpieczeństwo ataku ze strony żołnierzy podziemia niepodległościowego.

W sezonie repertuarowym 1946/1947 Teatr Miejski zaplanował następujące sztuki: „Maria Stuart” J. Słowackiego, „Zamach” – T. Brezy i S. Dygata, „Ptak” J. Szaniawskiego, „Klub kawalerów” M. Bałuckiego, „Wywczasy” K. Wroczyńskiego, „Ich czworo” G. Zapolskiej, „Śluby panińskie” A. Fredry, „Kłątwa” S. Wyspiańskiego, „Krakowiaci i górale” S. Bogusławskiego, „Walący się dom” M. Morozowicz-Szczepkowskiej, „Pensjonat we dworze” S. Kiedrzyńskiego, „Rozbitki” J. Blizińskiego, „Intratna posada” A. Ostrowskiego, „Dama kameliowa” A. Dumasa (syna), „Pigmalion” Shawa, „Wiele hałasu o nic” W. Szekspira, „Chory z urojenia” Moliera, „Roxy” B. Connorsa, „Jim i Jill” C. Greya i G. Newmana, „Dziewczęta w mundurkach” Ch. Winsłowa, „Koniec misstress Cheyney” F. Lonsdale’a.

W tym czasie Teatr borykał się poważnymi problemami finansowymi, nie wystarczało pieniędzy na uszycie kostiumów do wystawianych sztuk. Taki problem pojawił się przy premierze „Marii Stuart” autorstwa Juliusza Słowackiego. Dyrektor W. Szypulski planował wypożyczenie kostiumów i dekoracji z teatru w Olsztynie. Negocjacje w tej sprawie utknęły w martwym punkcie i w końcu Wydział Kultury i Sztuki w Białymstoku interweniował u wojewody olsztyńskiego. Ostatecznie sprawę załatwiono i Teatr mógł wystawić zaplanowany spektakl. Odbyły się także letnie gościnne występy Mieczysława Fogga i Toli Mankiewiczówny, które zgromadziły liczną widownię.

Stefan KALIŃSKI

Teatr białostocki w terenie

Wyjazdy Teatru Miejskiego w terenie posiadają doniosłe znaczenie kulturalne, ponieważ są one — prawie zawsze — niemal jedyną możliwością zapoznania się miejscowej ludności z teatrem zawodowym.

W bieżącym roku akcja objazdowa trwała przez czerwiec i lipiec. Odwiedzono Białek-Podlaski, Hajnówkę, Białowieżę, Elk, Olecko, Suwałki, Augustów, Grajewo, Łomżę, Zambrów, Łapy, Siemiatycze, Ciechanowiec, Kolno. Akcja objazdowa ponadto została objęta Giżyckiem, Osrami Mazowiecką i Ostrolęką. W sumie odwiedzono siedemnaście miast.

Ogółem odegrano 46 przedstawień, w tym 37 zwykłych i 9 dla młodzieży szkolnej, przy czym w dniu Święta Narodowego dano w Elku bezpłatne przedstawienie dla świata pracy. Cena biletów wynosiła od 30 do 250 zł, ale w większości miast za stosowano dla członków związków zawodowych 50 proc. zniżkę.

Frekwencja publiczności była bar-

dzo znaczna, bowiem wyniosła 11022 widzów.

Ża znaczna ilość widzów nakłada obowiązek zachowania wartościowego repertuaru. Są przeciw miejscowości, w których występ teatru białostockiego jest — dosłownie — jedynym przedstawieniem w ciągu roku. Widzowie takich miejscowości winni, poza rozrywką, otrzymać pożywkę kulturalną.

Ale jednocześnie należy zdawać sobie sprawę, że w większości wypadków jest to publiczność niewyrobiona, której trudno jest oswoić się z repertuarem, pozbawionym cech rozrywkowych. Dlatego też należy oprzeć się na sztukach posiadających wartość zarówno artystyczną jak art. racyjną.

Otoż trzeba przyznać, że sztuki wystawiane przez teatr białostocki, w akcji objazdowej, odpowiadają tym wymaganiom.

W roku ubiegłym wystawiono „Damy i huzary” Fredry oraz „Za-

mach” Brezy i Dygata, czyli sztuki klasyczna i sztukę współczesną. W bieżącym zaś roku wystawiano utwory pisarzy obcych: Mollra („Chory z urojenia”) i Priestlera („Pan inspektor przyszedł”), i znow jedna sztuka należąca do repertuaru klasycznego, druga zaś do współczesnego.

Wystawiono sztuki, które z atakowicie trafiają do widza. Zachęcało element humoru, w jego najbliższej edycji (Moller i Fredro) przy czym postąpiono bardzo słusznie, pomijając prolog Flukowski w „Chorym z urojenia”, bowiem idąc on był pojęty opacznie przez lewy róbioną widownię. W końcu u „Zamachu” zilustrowano okres walk podziemnych z okupantem hitlerowskim, a w „Pan inspektor przyszedł” wykuklono zagadnienia społeczne.

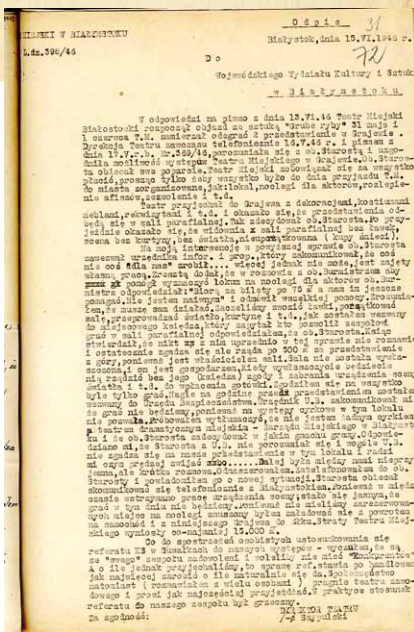
O tym, że linia reperturowa nie wykonywała stała w właściwym, o ziomie świadczą wielokrotne podpowienia miejscowych władz państwowych i społecznych dyrekcji zespołowi za przybycie i domać się bardziej częstych przyjazdów.

Trudności zorganizowania akcji objazdowej były znaczne. Pude wszystkim wykopczenie samociu ciężarowego, udało się urzeczy-

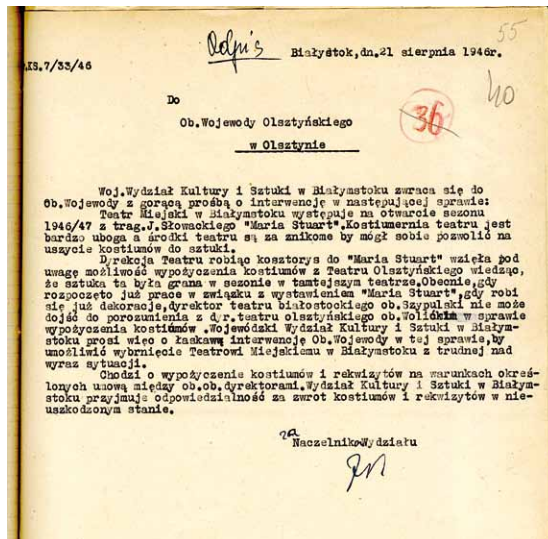
nić jedynie dzięki osobistej interwencji wojewody białostockiego. Inne czynniki nie wykazały należytego zrozumienia w tej sprawie. Wielką przeszkodę stanowiło zmniejszenie sal teatralnych. W Zambrowie i Augustowie, padający podczas przedstawienia deszcz, spowodował kałużę na scenie, tak że aktorzy — w czasie gry — musieli przez nie przeskakiwać (!). Brak lawek, oswieżeniela i garderob był zjawiskiem, niemal, notorycznym.

Specjalną kwestią są niesłychane brudy, zalegające warstwami sale teatralne. Kierownictwo akcji objazdowej musiało na własną rękę troszczyć się o ich usunięcie. Z sal wywożono po 3—4 furmanki brudów. Wystawia to wysoce niepochlebne świadectwo miejscowym czynnikom. Swoiste lekceważenie dla akcji objazdowej wykazał referat Kultury i Sztuki w Elku. Nadesłane zaważania afisze o przedstawieniu, pozostały w opakowaniu w referacie aż do przyjazdu zespołu teatralnego, po czym zwrócono je przybyzszom.

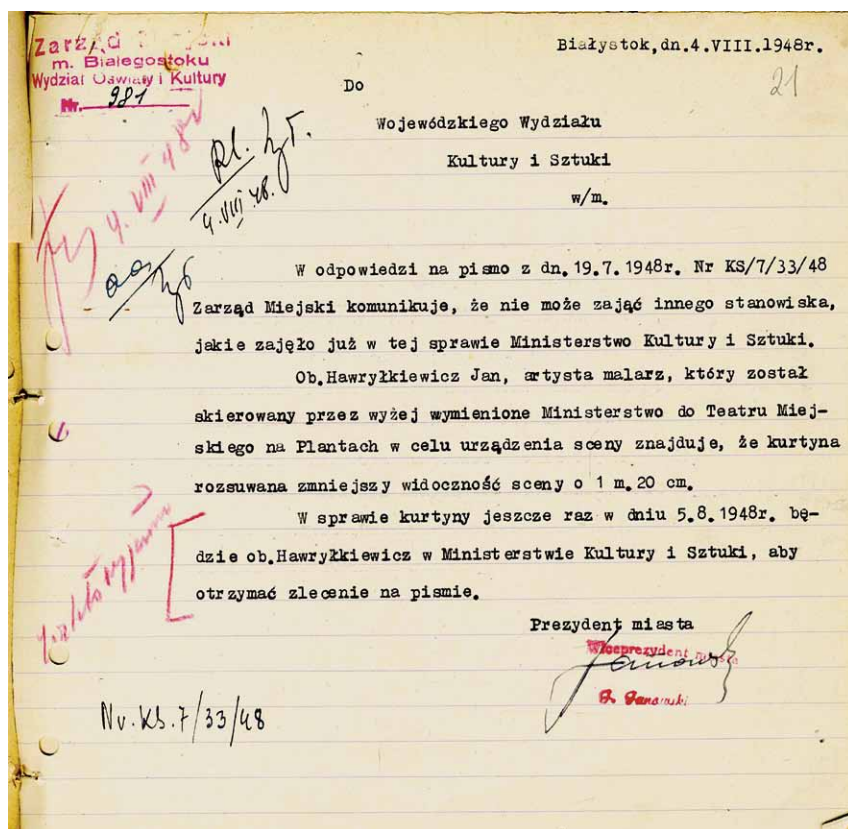
Mimo tych trudności akcja objazdowa dała rezultaty pozytywne i poważnie wzbogaciła dzieło krzewienia kultury teatralnej w terenie naszego województwa.

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950. Teatr Miejski. Sprawy finansowe, niektóre sprawozdania z działalności, korespondencja 1946, sygn. 2382, k. 31.

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950. Teatr Miejski. Sprawy administracyjne Teatru, remontowe i budżetu 1944-1948, sygn. 2381, k. 55.

APB, Urząd Wojewódzki
Białostocki 1944-1950.
Teatr Miejski. Sprawy
administracyjne Teatru,
remontowe i budżetu
1944-1948, sygn. 2381, k. 21.

W początkach stycznia 1948 r. Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku powołał komisję techniczno-artystyczną, która miała rozstrzygnąć kolorystykę widowni Teatru. Postanowiono, iż kuluary, duża sala na pierwszym piętrze i hol wejściowy powinny posiadać pierwotną kolorystykę z okresu przedwojennego. Komisja zaleciła również, aby fotele w pierwszych rzędach obić płuszem w kolorze szarym, a kurtynę wykonać w kolorze jasnoszarym. Do urządzenia sceny Ministerstwo Kultury i Sztuki wydelegowało

Jana Hawryłkiewicza – artystę malarza. Prace te wykonano sprawnie do czerwca 1948 r.

W maju 1948 r. w budynku Teatru pomalowano wewnątrz widowni, zainstalowano oświetlenie, ustawiono fotele. Na scenie ułożono podłogę i rampę sceniczną, wykonano pomieszczenie dla orkiestry i balkon wokół sceny, przystąpiono do montowania suwnic do dekoracji. Poza tym wylano posadzkę ksyłolitową w korytarzu za sceną i naprawiono posadzki w pozostałej części

Urząd Wojewódzki
w Białymstoku
Wydział Kultury
VI-389

Białystok, dn. 13.V.1948r.
Odpis 65

Do
Ministerstwa Kultury i Sztuki
Departament Teatru
w Warszawie

W załączeniu pisma z dnia 1 kwietnia 1948r. L.Dz.1754/I/48/
FS, Zarząd Miejski w Białymstoku zawiadamia, że na dzień 1 maja 1948r.
stan robót przy odbudowie Teatru Miejskiego przedstawiał się następująco:

Widownia:

1. pomalowano wnętrze widowni zgodnie z konkursem,
2. wykonano i zaoliwiono posadzkę ksyloolitową,
3. zainstalowano armaturę do oświetlenia pośredniego na żarówkę gruszkowe,
4. fotele w łoku ustawiania.

Scena - wykonano:

1. podłogę sceny i rampę sceniczną,
2. pomieszczenie dla orkiestry,
3. balkon wokół sceny,
4. podłogę pod sceną,
5. stół sznurowni, oraz
6. przystąpiono do montowania suwnic do dekoracji /cugów/

Poza tym wykonano posadzkę ksyloolitową w korytarzu za sceną
jak również naprawiono uszkodzoną posadzkę w pozostałych korytarzach.
Celem kontynuowania dalszych prac niezbędny jest materiał
wzóknienny do wykonania kurtyny, kotar, "horyzontu" oraz obicia foteli
miękkich, w następującej ilości:

plusz bawełniany	mb.	200.-
" wełniany	"	140.-
aksamit	"	550.-
mater. lniany	m2	450.-

Odnosne zapotrzebowanie z dnia 24.IV.r.b. Nr. 38 zostało złożone
w Ministerstwie Kultury i Sztuki.

Zwrócono się również do tegoż Ministerstwa w sprawie naby-
cia żarówek 25 W - 900 szt. i 40 W - 600 szt. Pierwsze pismo wystoso-
wano bezpośrednio do Ministerstwa w dniu 21 X.1947r. za Nr.260 oraz
dwa następne z dnia 14 XI 1947r. i 15 XII 47r. skierowano do Ministe-
rstwa pośrednio przez Wojewódzki Wydział Kultury i Sztuki.

Przewodniczący Miasta
Jan Lech

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950. Teatr Miejski.
Sprawy administracyjne Teatru, remontowe i budżetu 1944-1948,
sygn. 2381, k. 65.

Zarząd Miejski
w Białymstoku
Wydział Przemysłowy
dn. 24 czerwca 1948 r.
L.dz.1-1425

Odpis 66

Do
Ministerstwa Kultury i Sztuki
Departament Teatrów
w Warszawie

drogą służbową przez Urząd
Wojewódzki Białostocki

Zarząd Miejski w Białymstoku zapotrzebował
21 października 1947 r. 1.800 żarówek dla odbudowywanego
się Teatru Miejskiego.

Na poczet powyższego zamówienia nadesłano
do tej chwili 100 żarówek. Wobec tego, że zbliża się za-
powiedziany dzień otwarcia teatru, sprawa otrzymania po-
zostałych 1.400 żarówek o napięciu 220 Volt, a mianowicie

800 sztuk - 40 watt
800 sztuk - 25 watt

jest sprawą niezwykle pilną.

W związku z powyższym Zarząd Miejski w Bia-
łymstoku prosi o przydział żarówek zgodnie z naszym zapot-
rzebowaniem i spowodowania niezwłocznego ich nadesłania.

URZĄD WOJEWÓDZKI
BIAŁOSTOCKI
Nr. 133.7/28/48

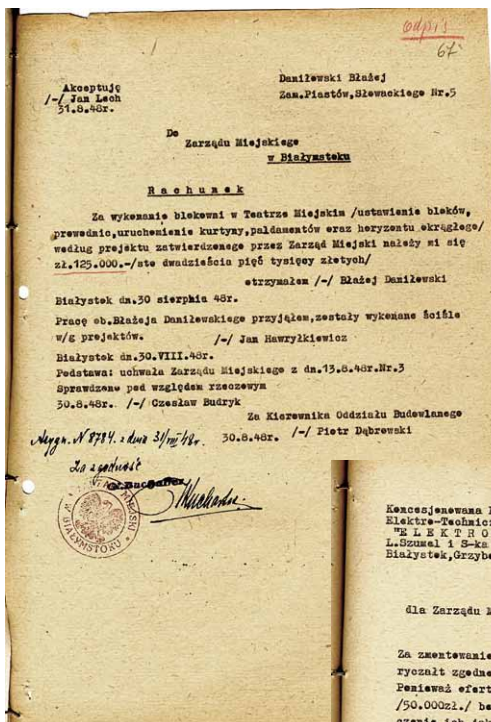
PREZYDENT MIASTA
/-/ J. Lech

Do
Ministerstwa Kultury i Sztuki
Departament Teatrów
w Warszawie

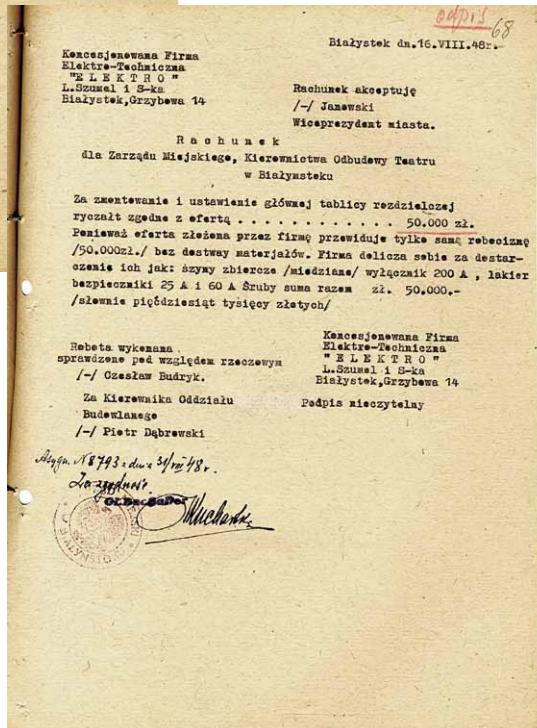
Wojewódzki Wydział Kultury i Sztuki w Bia-
łymstoku popiera w całej rozciągłości pismo Zarządu Miejskie-
go w Białymstoku proszą o przyśpieszenie nadesłania zamówie-
nia na 1.800 żarówek, gdyż nowy sezon teatralny rozpoczyna
się w Teatrze na Plantach.

NACZELNIK WYDZIAŁU
Marian Józefowicz

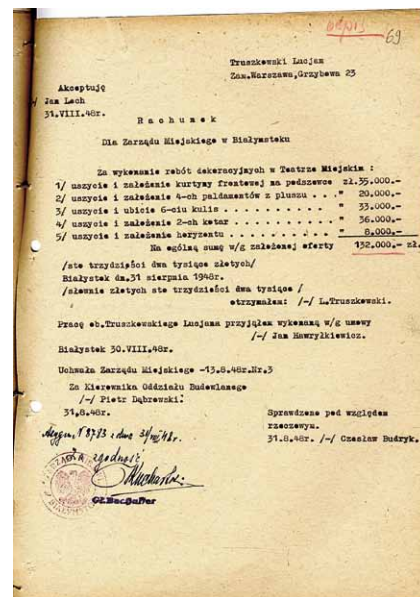
APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950.
Teatr Miejski. Sprawy administracyjne Teatru,
remontowe i budżetu 1944-1948, sygn. 2381, k. 66.

APB, Urząd Wojewódzki
Białostocki 1944-1950.
Teatr Miejski. Sprawy
administracyjne Teatru,
remontowe i budżetu
1944-1948, sygn. 2381, k. 67.

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950.
Teatr Miejski. Sprawy administracyjne Teatru,
remontowe i budżetu 1944-1948, sygn. 2381, k. 46.

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki
1944-1950. Teatr Miejski. Sprawy
administracyjne Teatru, remontowe
i budżetu 1944-1948, sygn. 2381, k. 68.

budynku. Kierownictwo Teatru zwróciło się do ministerstwa z wnioskiem o zakup żarówek o mocy 25 watów w ilości 900 sztuk i mocy 40 watów w ilości 600 sztuk.

27 kwietnia 1948 r. Ministerstwo Kultury i Sztuki w piśmie skierowanym do Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku stwierdzało, że Teatr Miejski w Białymstoku jest placówką kulturalno-oświatową i jedynym teatrem zawodowym na terenie województwa białostockiego, gdzie funkcjonowały teatry amatorskie w Suwałkach, Łomży, Sokółce, Hajnówce i Bielsku Podlaskim. Na terenie Białegostoku prężnie działał Teatr Kukielkowy, w którym pracowali amatorzy i aktorzy zawodowi.

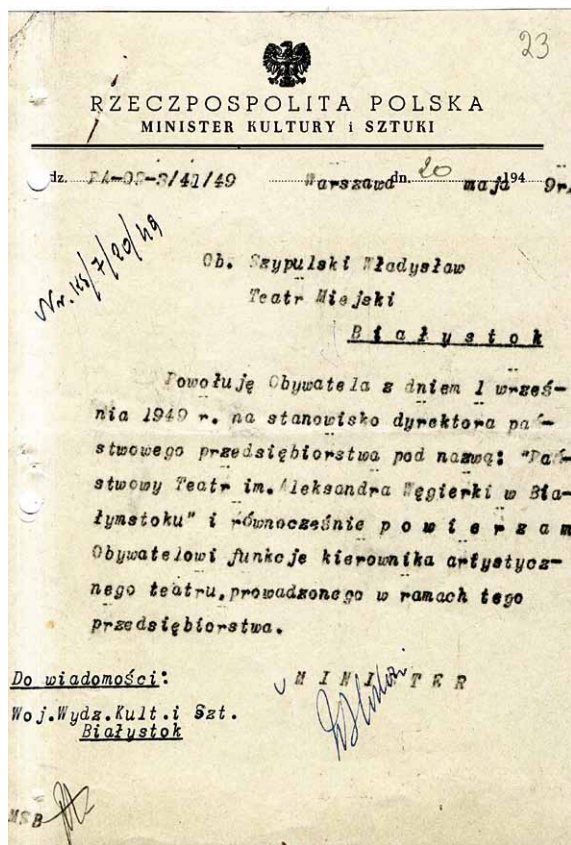
27 sierpnia 1948 r. Zarząd Miejski w Białymstoku został poinformowany przez inżyniera Czesława Budzyka, że odbudowa Teatru dobiega końca, a obiekt będzie oddany do użytku na rozpoczęcie sezonu w połowie września 1948 r. W związku z tym powołany został Komitet otwarcia odbudowanego Teatru Miejskiego w składzie: Andrzej Krzewniak – prezydent Białegostoku, Jan Lech – wiceprezydent Białegostoku, Władysław Szypulski – dyrektor Teatru i Marian Józefowicz – naczelnik Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Białymstoku. Komitet zebrał się w dwa dni później i postanowił, iż otwarcie Teatru i nowego sezonu nastąpi 23 września 1948 r. Na uroczystość postanowiono zaprosić m.in. Stefana Dybowskiego – ministra kultury i sztuki (w latach 1945-1947 wojewoda białostocki) oraz 70 gości z Białegostoku. Komitet zwrócił się do Zarządu Miejskiego o środki finansowe na okolicznościowy bankiet. Teksty na afisze i zaproszenia zlecono do wykonania

pracownikom Teatru. 23 września 1948 r. w odbudowanym częściowo Teatrze Miejskim miała miejsce premiera „Świętoszka” Moliera, którą wyreżyserował Stanisław Daczyński, a scenografię wykonał Otto Axer. Było to bardzo ważne wydarzenie w dziejach białostockiego teatru, gdyż nowy sezon rozpoczął się w budynku, w którym życie teatralne Białegostoku toczy się nieprzerwanie do dzisiejszego dnia.

Widownia w Teatrze powiększyła się o trzysta miejsc (w kinie „Świat” było ich 600, a dawnym Domu Ludowym – 900). Z jednej strony pociągnęło to za sobą wzrost wydatków na funkcjonowanie Teatru, trzeba też było zatrudnić nowych pracowników technicznych. Z drugiej strony dawało to szansę na dynamiczny rozwój instytucji, możliwość zatrudnienia i zorganizowania nowego zespołu teatralnego oraz poszerzenia oferty dla mieszkańców Białegostoku.

Na przełomie 1948 i 1949 r. władze zaczęły wprowadzać zmiany statusu prawnego teatrów. Z instytucji podległych władzom samorządowym przekształcano je w przedsiębiorstwa państwowe, zobowiązane do ścisłego wykonywania planów i frekwencji. Scentralizowano zarządzanie placówkami teatralnymi. Nastąpiła unifikacja repertuaru, zaostrzono cenzurę wystawianych sztuk, do których włączano komunistyczną ideologię. Narzucano socjalistyczne normy, często absurdalne i trudne do osiągnięcia.

W związku z takim kierunkiem przemian Miejska Rada Narodowa w Białymstoku wystąpiła do Ministerstwa Kultury i Sztuki z wnioskiem o upaństwowienie Teatru Miejskiego.

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950.

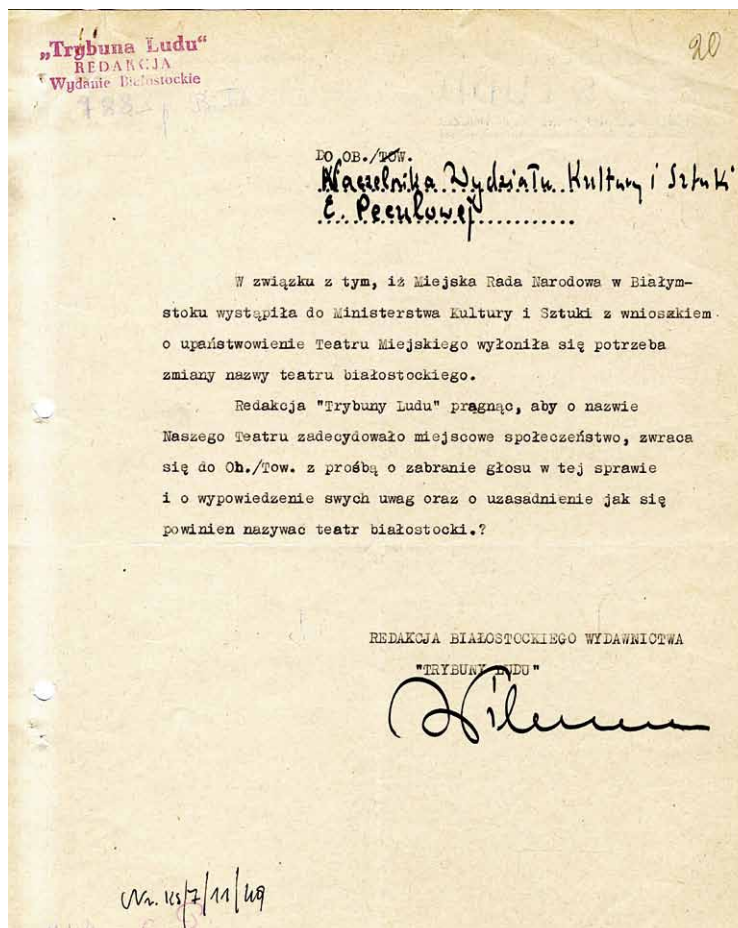
Teatr Miejski. Sprawy likwidacji lokalu gastronomicznego w lokalu Teatru, przydział biletów bezpłatnych, realizacja kredytów 1948-1949, sygn. 2383, k. 23.

Ministerstwo zgodę wyraziło, ale wskazało, iż trzeba nadać nazwę Teatrowi. Redakcja białostockiego wydania „Trybuny Ludu” – ówczesnej jedynej i słusznej partyjnej gazety – zaproponowała, aby to mieszkańcy Białegostoku wybrali nazwę. Jednak w kwietniu 1949 r. dyrektor Teatru, Władysław Szypulski, oraz przedstawiciele

miejscowego oddziału Związku Artystów Scen Polskich wystąpili do Ministerstwa Kultury i Sztuki o zatwierdzenie nazwy Teatr imienia Aleksandra Węgierki. Uzasadniali to faktem, iż nazwa ta wiązała się z Białymstokiem, gdzie w latach 1939-1941 prowadził Teatr Aleksander Węgierko. W tym okresie Teatr w Białymstoku stał na wysokim poziomie, dzięki staraniom Węgierki. Jego pracę doceniły władze radzieckie, które zaliczyły Teatr w Białymstoku do I kategorii w Związku Sowieckim. Ponadto, jak podkreślał dyrektor Szypulski, Węgierko został zamordowany przez okupantów hitlerowskich, a wielu białostoczian pamięta jeszcze jego postać.

Władze w Warszawie zgodziły się z tą argumentacją. Minister Kultury i Sztuki powołał w maju 1949 r. państwowe przedsiębiorstwo pod nazwą Państwowy Teatr im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku. Z dniem 1 września 1949 r. na stanowisko dyrektora powołany został Władysław Szypulski, któremu powierzono również funkcję kierownika artystycznego Teatru.

W latach 1944-1948 panowała pewna swoboda w działalności Teatru Miejskiego w Białymstoku. Co prawda sztuki, zanim zostały wystawione, musiały uzyskać zgodę Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego. Scenariusze były też analizowane przez cenzorów. Nie udało się dotrzeć do informacji, jak daleko sięgała ich ingerencja. Wydaje się, że akceptowali oni treści poszczególnych sztuk teatralnych. Sądzę, iż trzeba również przeanalizować zakres kontroli nad Teatrem sprawowany przez Urząd Bezpieczeństwa Publicznego.

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki
1944-1950. Teatr Miejski. Sprawy likwidacji
lokalu gastronomicznego w lokalu Teatru,
przydział biletów bezpłatnych, realizacja
kredytów 1948-1949, sygn. 2383, k. 20.

Sytuacja zmieniła się w grudniu 1948 r.
po zjeździe organizacyjnym Polskiej Partii
Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej
i powstaniu na zjeździe zjednoczeniowym
Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.
Zradyzalizowano ideologizację marksistowską
kultury i sztuki, wymieniono kadre kierowni-
czą w wielu zakładach pracy, w tym w teatrach.

Usuwno ze stanowisk osoby o tzw. niewłaści-
wym pochodzeniu społecznym. Rozpoczęła się
centralizacja urzędów i instytucji mająca na celu
podporządkowanie ich nowo powstałej partii.
Urząd Bezpieczeństwa Publicznego rozpoczął
wzmoczoną inwigilację miejscowego środowiska
aktorskiego. Dla białostockiego Teatru zaczynała
się trudna droga czasu stalinizmu.

URZĄD WOJEWÓDZKI
BIAŁOSTOCKI
nr. KS/7/12/ 49

Białystok, dnia 2 kwietnia 1949 r. 21

Do
MINISTERSTWA KULTURY I SZTUKI
Departament Twórczości Artystycznej

Warszawa
ul. Krakowskie Przedmieście 17

W związku z realizowaniem projektu upaństwowienia Teatru w Białymstoku, oraz wnioskiem Dyrektora Teatru Miejskiego ob. Szypulskiego i Zarządu Filii Z.Z.S.S.P., którzy zwrócili się do Ministerstwa z prośbą, o zatwierdzenie projektu nazwy, jaka ma być nadana Teatrowi Miejskiemu w Białymstoku - Wojewódzki Wydział Kultury i Sztuki prosi Ministerstwo o poparcie i zatwierdzenie nazwy "Teatr imienia Aleksandra Węgierki".

Nazwa ta jest związana ściśle z Białymstokiem, gdzie w latach 1934-41 prowadził teatr Aleksander Węgierko, zasłużony i nieustraszony działacz sceniczny. W okresie tym teatr w Białymstoku stał na wysokim poziomie dzięki wionierskiej pracy Aleksandra Węgierki.

Pracę Aleksandra Węgierki cenimy w największym stopniu władze i ludzie, zaliczając Teatr Białostocki do teatrów I-aj kategorii w ZSSR. Śmierć z rąk okupantów hitlerowskich przerywa życie rokującego najświetniejszego nadzieje artysty, reżysera. Pamięć o nim trwa i trwać będzie zawsze wśród społeczeństwa białostockiego.

Za Wojewodę
NACZELNIK WYDZIAŁU KULTURY
I SZTUKI
E. ~~S...~~
(Ewa Pocułowa)

Przebieg	19 r.
Sprawa	19 r.
Wypis	1949 r.

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950. Teatr Miejski. Sprawy likwidacji lokalu gastronomicznego w lokalu Teatru, przydział biletów bezpłatnych, realizacja kredytów 1948-1949, sygn. 2383, k. 21.

Białystok, dnia 5 września 1949 r. 36

PAŃSTWOWY TEATR
im. Aleksandra Węgierki
w BIAŁYMSTOKU

Do
Urzędu Wojewódzkiego
Wydział Kultury i Sztuki
w Białymstoku

L. dz. 731/49

W związku z rokiem J. Słowackiego Państwowy Teatr im. Aleksandra Węgierki wystawia na inaugurację sezon "Balladyne". Dyrekcja proponuje aby Komitet Wykonawczy Roku J. Słowackiego delegował na premierę w dniu 27 września /ewentualnie 29/ swego przedstawiciela do wygłoszenia odpowiedniej prelekcji o J. Słowackim.

W razie odmowy dyrekcja uprzejmie prosi o natychmiastowe powiadomienie.

Dyrekcja Teatru
/ul. Szypulskiego/

WYDZIAŁ WYKONAWCZY BIAŁOSTOCKI
W PŁYŃEŁO
dnia 6 MAR 1949
nr. 47/49
Załącznik nr 1

P. B. Z. G. w Białymstoku 500—ram. 168 149 r.

APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1944-1950. Teatr Miejski. Sprawy likwidacji lokalu gastronomicznego w lokalu Teatru, przydział biletów bezpłatnych, realizacji kredytów. 1944-1948, sygn. 2383, k. 36.

Wybrana bibliografia:

1. Dolistowska Małgorzata, Szczygieł-Rogowska Jolanta, Tomalska Joanna, *Białystok nie tylko kulturalny*, Białystok 2008.
2. Kozłowska-Świątkowska Elżbieta, *Cały świat gra komedię* [w:] 50 lat Państwowego Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku], Białystok 1995.
3. Lechowski Andrzej, *Różne oblicza teatru 1905-1941* [w:] Kilka odsłon teatru białostockiego, red. Andrzej Lechowski, Konrad Szczebiot, Martyna Faustyna Zaniewska, Białystok 2018.
4. Szczebiot Konrad, *Jak Feniks z popiołów. Teatr Dramatyczny imienia Aleksandra Węgierki w Białymstoku 1944-2018* [w:] Ibidem.
5. Śleszyński Wojciech, *Okupacja sowiecka na Białostocczyźnie 1939-1941. Propaganda i indoktrynacja*, Białystok 2001.

Ze zbiorów archiwum

Moskiewski charakter
(1949 rok), A. Sofronow,
reż. K. Borawski,
na zdj. A. Kuryłło,
S. Winter, Z. Michałowski,
fot. Z. Bąbczyński

Maszeńka (1950 rok), A.N. Afinogenov,
reż. J. Warnecki, na zdj. N. Czerska,
I. Kopczyńska, fot. Z. Bąbczyński

Domek z kart (1953 rok),
E. Zegadłowicz,
reż. W. Szypulski,
na zdj. N. Czerska,
W. Hermanowicz,
R. Wilda, J. Czerniawski,
fot. A. Kaczkowski

Arszyn Mał Alan (1955 rok), U. Hadżibekow, reż. S. Cegielski,
na zdj. B. Bardzka, S. Wołoszyn, N. Czarska, fot. S. Dukiewicz

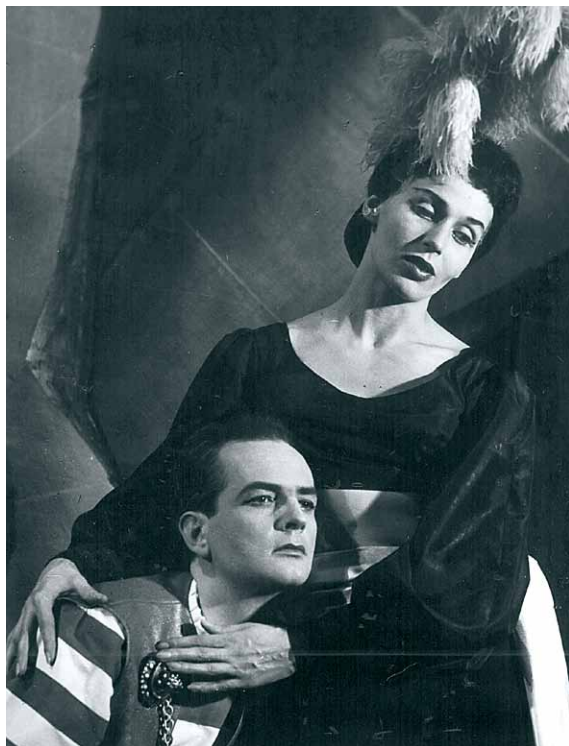
Bliźniak (1957 rok), Z. Gozdawa i W. Stępień, reż. I. Górską,
na zdj. J. Cywiński, D. Szumowiczówna, fot. S. Dukiewicz

Wesołe Kuzoszki z Windsoru
(1957 rok), W. Szekspir,
reż. P. Zieliński,
na zdj.: scena zbiorowa,
fot. S. Dukiewicz

Adwokat i róże (1958 rok), J. Szaniawski, reż. B. Orlicz,
na zdj. B. Fijewska, W. Rybczyński, F. Karpowicz, fot. S. Dukiewicz

Circe albo miłość silniejsza ponad wszelkie czasy (1962 rok),
Calderon de la Barca, reż. J. Zegalski, na zdj. M. Maszyński,
D. Stecówna, fot. B. J. Walter

Pierścień i róża (1964 rok), W. M. Thackeray, reż. B. Kilkowska,
na zdj. G. Juchniewicz, J. Brick, fot. S. Dukiewicz

Drugi strzał (1966 rok), R. Thomas, reż. T. Żukowska,
na zdj. W. Kłopotcki, R. Zieliński, fot. S. Dukiewicz

Tragedia optymistyczna (1967 rok), W. Wiszniewski,
reż. B. Orlicz, na zdj.: scena zbiorowa, fot. S. Dukiewicz

Elektra moja miłość
(1971 rok), L. Gyurko,
reż. S. Wieszczycki,
na zdj. H. Dłużyński,
N. Genowa,
fot. S. Dukiewicz

Okapi (1974 rok), S. Grochowiak, reż. B. K. Radecka,
na zdj. Z. Jakubiec, I. Kulicka, M. Szul, fot. S. Dukiewicz

Zeszłego lata w Czulimsku (1976 rok), A. Wampitow,
reż. I. Górski, na zdj. E. Miras, J. Kulicki, fot. S. Dukiewicz

Czarująca szewcowa (1978 rok),
F. G. Lorca, reż. E. Kutryś,
na zdj.: scena zbiorowa,
fot. R. Sieńko

Książyc świeci nieszczęśliwym (1978 rok), E. O'Neill, reż. J. Hoffmann,
na zdj. J. Przybylski, B. Łukaszewska, fot. R. Sieńko

Hamlet (1983 rok) W. Szekspir, reż. T. Aleksandrowicz,
na zdj. A. Telatycka, K. Nowik, fot. R. Sieńko

Dziewczynka z zapawkami (1985 rok), H. Matus,
reż. T. Aleksandrowicz, na zdj. A. Redwans, S. Olszewski,
I. Lipczyńska, T. Grochowski, fot. R. Sieńko

Wesele (1990 rok), S. Wyspiański,
reż. A. Jakimiec, na zdj. K. Ławniczak,
J. Skorochodzka, Z. Borek, fot. Agencja
Fotografii Reklamowej FOT ARS

Stalowe magnolie (1992 rok), R. Harling, reż. J. Korf,
na zdj. D. Radomska, D. Bach, A. Telatycka, J. Borowska, G. Juchniewicz

Iwona, księżniczka Burgunda (1999 rok),
W. Gombrowicz, reż. W. Śmigasiewicz,
na zdj. G. Gołaszewski, D. Radomska,
S. Popławski, L. Idźkowska,
G. Juchniewicz, P. Aigner,
J. Godlewska, fot. Piotr Sawicki

Konopielka (2000 rok), E. Redliński, reż. P. Ziniewicz,
na zdj.: scena zbiorowa, fot. P. Sawicki

Kopciuszek (2002 rok), J. Brzechwa, reż. W. Komasa, na zdj. M. Zaborska,
J. Borowska, J. Godlewska, J. Skorochodzka, fot. P. Sawicki

Czarownice z Salem
(2007 rok), A. Miller,
reż. P. Dąbrowski,
na zdj.: scena zbiorowa,
fot. M. Plewiński

Lot nad kukuczym gniazdem (2008 rok), D. Wasserman / K. Kessey,
reż. J. Wernio, na zdj.: scena zbiorowa, fot. M. Plewiński

Wyspy Gulag (2009 rok), P. Ziniewicz,
reż. P. Ziniewicz, na zdj.: scena zbiorowa,
fot. K. A. Mickiewicz

Stworzenia sceniczne (2012 rok), April de Angelis, reż. R. Czechowski, na zdj. D. Radomska,
A. Możejko-Szekowska, J. Godlewska-Kruczkowska, fot. K. A. Mickiewicz

Zespół Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgiejki w Białymstoku

Sezon 2019/2020

Dyrektor Teatru

- Piotr Adam Półtorak

Zastępca Dyrektora

- Małgorzata Bil-Jaruzelska

Zespół artystyczny

- Danuta Bach
- Bernard Bania
- Jolanta Borowska
- Beata Chyczewska
- Marek Cichucki
- Justyna Godlewska-Kruczkowska
- Arleta Godziszewska
- Krystyna Kacprowicz-Sokołowska
- Krzysztof Ławniczak
- Dawid Malec
- Katarzyna Mikiewicz
- Agnieszka Możejko-Szekowska

- Rafał Olszewski
- Patryk Ołdziejewski
- Ewa Palińska
- Sławomir Popławski
- Katarzyna Siergiej
- Jolanta Skorochoodzka
- Piotr Szekowski
- Urszula Szmidt
- Marek Tyszkiewicz
- Franciszek Utko
- Monika Zaborska

Inspicjent

- Jerzy Taborski

Dział Finansowo-Księgowy

- Danuta Iwaniuk – Główny Księgowy
- Aneta Gieniusz – Specjalista ds. kosztów i księgowości materiałowej
- Bożena Suchocka – Specjalista ds. płac
- Ewa Piekarska – Specjalista ds. księgowości finansowej

Specjalista ds. kadr

- Halina Krutul

Dział Koordynacji Pracy Artystycznej

- Aneta Piotrowska – specjalista ds. organizacyjnych
- Marta Pasek – specjalista ds. organizacyjnych

Dział Sprzedaży i Organizacji Widowni

- Paweł Żuk – Kierownik Działu
- Karolina Bielawska – Organizator widowni
- Małgorzata Prymak – Organizator widowni
- Halina Małachwiew – Kasjerka biletowa
- Barbara Tomczyk – Kasjerka biletowa

Dział Promocji i Pozyskiwania Funduszy

- Martyna Faustyna Zaniewska – Kierownik Działu
- Urszula Bondaruk – Starszy referent ds. promocji i pozyskiwania funduszy
- Ewa Krajewska – Specjalista ds. promocji i pozyskiwania funduszy

Dział Literacko-Edukacyjny

- Jolanta Hinc-Mackiewicz – Kierownik Literacki
- Emilia Rogalska – Starszy referent ds. edukacji teatralnej

Dział Techniczny

- Jarosław Mirończuk – Kierownik Techniczny
- Krzysztof Sawicki – Główny brygadzysta sceny
- Władysław Trusiewicz – Brygadzysta sceny
- Adam Etel – Montażysta dekoracji
- Jan Popławski – Montażysta dekoracji
- Mariusz Jarocki – Montażysta dekoracji
- Agnieszka Wierzchowska – Garderobiana
- Bożena Rutkowska – Rekwizytorka
- Agnieszka Sańczyk – Rekwizytorka
- Sławomir Karolkiewicz – Elektryk oświetleniowiec
- Piotr Rutkowski – Elektryk oświetleniowiec
- Robert Zalewski – Elektryk oświetleniowiec
- Daniel Plutowicz – Akustyk
- Erwin Sobolewski – Akustyk

Pracownia krawiecka damska

- Wiesława Perkowska – Kierownik Pracowni
- Jolanta Bukłaho-Kalinowska – Krawcowa

Pracownia krawiecka męska

- Elżbieta Wysocka – Krawcowa

Pracownia Plastyczna

- Grażyna Kryś-Lelus – Kierownik pracowni plastycznej
- Szymon Ambrożewicz – Modelator

Pracownia Fryzjerko-Perukarska

- Arleta Rewicka-Flasza – Fryzjerka-perukarka – charakteryzatorka

Pracownia stolarska

- Artur Stocki – Kierownik Pracowni
- Krzysztof Zembrowski – Stolarz

Pracownia Szewska

- Mariusz Małkiewicz – Specjalista szewc

Pralnia-Farbiarnia

- Agnieszka Danilczuk – Pracznia farbiarka

Specjalista ds. magazynowych

- Dariusz Baranowski

Specjalista ds. transportu i zaopatrzenia

- Sebastian Bielonko

Dział Administracyjno-Gospodarczy

- Barbara Jaskurzyńska – p.o. Kierownika Działu
- Agnieszka Zielińska – Specjalista ds. administracyjno-gospodarczych
- Lech Sarnacki – Konserwator
- Walentyna Pawluczuk – Brygadzistka pracowników usług czystościowych
- Janina Makarewicz – Pracownik usług czystościowych
- Beata Górka – Pracownik usług czystościowych

Pracownicy Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgierki
w Białymstoku (2019 rok), fot. B. Warzecha

Autor artykułu „Początki białostockiego Teatru”:
dr Marek Kietliński - Dyrektor Archiwum
Państwowego w Białymstoku

Redakcja:
dr Martyna Faustyna Zaniewska

Współpraca redakcyjna:
Urszula Bondaruk, Ewa Krajewska,
Emilia Rogalska, Paweł Żuk

Publikacja powstała w ramach projektu
„Archiwum Cyfrowe Teatru Dramatycznego
im. Aleksandra Węgielki w Białymstoku - etap II”.

Zadanie dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

Zadanie dofinansowano z budżetu Województwa
Podlaskiego.

Podlaskie

Partnerzy projektu:
Fundacja M.I.A.S.T.O. Białystok

Archiwum Państwowe w Białymstoku

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W BIAŁYMSTOKU

W publikacji wykorzystano:

- materiały archiwalne z zasobów Archiwum Państwowego w Białymstoku,
- zdjęcia archiwalne ze zbiorów Muzeum Podlaskiego w Białymstoku,
- zdjęcia ze zbiorów archiwum artystycznego Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgielki w Białymstoku.

Pomimo podjętych starań, nie udało się dotrzeć do wszystkich osób uprawnionych, związanych z fotografiami zamieszczonymi w publikacji. W przypadku gdyby niniejsze wydawnictwo naruszało prawa tych osób, prosimy o kontakt: Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgielki w Białymstoku, ul. Elektryczna 12, 15-080 Białystok, e-mail: sekretariat@dramatyczny.pl, tel. 85 74 99 198.

ISBN: 978-83-903117-7-7

Wydawca:
Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgielki
w Białymstoku,
ul. Elektryczna 12, 15-080 Białystok

75 lat

© Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgielki
w Białymstoku, 2019

Projekt graficzny:
Agnieszka Popiek-Banach i Kamil Banach

